

Ամբաստանապետ ինքնապետ
Ստրատիստիս Կոնստանտին
Կոնստանտին Կոնստանտին

Տարեկան գին Եկեղեցի շէշ 120
Դոկտորի Բաժանորդ Եղանակ
Ընդունալի ծախքը Դարեւա՝ Են :

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

20 ՕԳՈՍՏՈՍ

Բ. ՏԱՐԻ

1862

ԹԻԻ 30

ԻՄ ԵՄ ԵՄ ԵՄ

ԳԼ Ե

ՏԵՄ ԹԻՆ 29

Ուրիշ Ժողովրդեան զաւակ մը, անուա-
նին Քանդ, սովոր էր ըսել թէ ամեն բան
իր բարեպաշտ մօրը պարտաւոր է : Աս
բարի կնիկն ալ, թէպէտ անուսում, իր
զաւակն ամենէն մեծ գիտութեան, այն է
բարոյականի և առաքինութեան մէջ կըր-
թած էր : Տղուն հետ ճեմելու ելած ատեն
իր բնական հանճարովն անոր կը մեկնէր
ինչ որ բնութեան հրաշալեացը վրայ գի-
տէր. այսպէս՝ Աստուծոյ արարչին սէրն
անոր սրտին մէջ գնելու կարող եղաւ :
« Մայրս չեմ կրնար մոռնալ, կ'ըսէր Քանդ
ճերութեան ատենը. սրտիս մէջ պնտում
բարի բաները բոլորովն տուողն ան է » :

Քանդէն պակաս երջանիկ չէր մեր հըն-
չակաւոր Քիւլիէն. աս ալ իր մօրմէն ա-
ռաւ ան առաջին դասերը որոնք անոր հան-
ճարը բացին : Քիւլիէին մայրը բոլորովն
մայրական ազգամաճը մը՝ իր որդւոյն ճաշա-
կը բնութեան ուսմանը կ'ուղղէր : « Մայ-
րս, կ'ըսէ Քիւլիէ, իր աշուրներուն առ-
ջն ինծի դժագրել կուտար, իր առջն ինծի
բարձր ձայնով պատմութեան և դպրու-
թեան գիրքեր կարդալ կուտար : Այսպէս
իմ վրաս ընթերցման սէր արթնցուց, և
պատճառ եղաւ ան հետաքրքրութեան որ

իմ կեանքս շարժողն եղաւ : Աս մեծ անձն
իր ուսմանցը յաջողութիւնն ու գիւտերուն
բոլոր փառքը մօրը կ'ընծայէր :

Բայց աս քաղցր կամ աղետալի աղդե-
ցութեան ամենէն երեւելի օրինակը՝ մեր
գարուն երկու մեծ քերթողներուն վա-
րուցը մէջ կրնանք փնտռել. մէկուն՝ դըժ-
նեայ բախտը ծաղրող, անիմաստ, կամակոր
և հպարտ մայր մը տուած էր, որուն ան-
ձուկ միտքը միմեկ ունայնութեան և ատե-
լութեան մէջ կ'ընդարձակուէր : Մայր մը
որ, անգութ սրտով, իր զաւակին 'ի ծնէ
խեղութիւնը կը ծաղրէր. անիկա մերթ կը
զայրացնէր, մերթ կ'ողորբէր. մերթ կը կծէր,
մերթ կը գգուէր, յետոյ դարձեալ կ'ար-
համարհէր ու կ'անիծէր : Կնկանն աս կծու
կիրքերը տղուն սրտին վրայ որպէս թէ խա-
րելով տեղ կ'ընէին. ատելութիւնն ու ամ-
բարտաւանդութիւնը, բարկութիւնն ու ար-
համարհանքն անոր մէջ խմորուեցան, մինչեւ
որ, հրաբուխի մը եռացող հիւթին պէս,
դժբխային ներդաշնակութեան հեղեղնե-
րով աշխարհիս վրայ յանկարծ զեղան :

Բարերար բախտը միւս քերթողին շը-
նորհեց մայր մը որ խանդակաթ էր առանց
տկարութեան, բարեպաշտ առանց խն-
տութեան. ան կնիկներէն մէկն էր որոնք
աշխարհի օրինակ ըլլալու համար կը ծնա-
նին : Աս մայրը հասակով դեռ մատաղ, գե-
ղեցիկ և լուսաւորեալ, իր որդւոյն վրայ
սիրոյ բոլոր լոյսը կը թափէ. անոր ազգաճ-
առաքինութիւնները, սորվեցուցած ա-

ղօթքները, անոր մտքին միայն չէին խօսեր, այլ անոր հոգւոյն մէջ թափանցելով՝ անոր վեճմ հնչեւներ, մինչև առ Աստուած ելող ներդաշնակութիւն մը հանել կուտան : Այսպէս անդստին որոգէն ազդու բարեպաշտութեան մը օրինակներովը պաշարուած՝ շնորհալի մանուկն իր մօրը թեւերուն տակ Տիրօջը շաւիղներուն մէջ կը քալէ . անոր հանճարը կը նմանի խնկոյ որուն անոյշ հոտը երկրիս վրայ կը բուրէ, բայց ինք երկնից համար մինակ կը ծխի : Եկէք արդ վարժողի բարոյականով կամ մանկածուի մը փիլիսոփայութեամբը սա մայրական ազդեցութիւնները մեղմացնելու փորձ մը փորձեցէք յօրինելու կամ յղելու Պայրըն ու Լամարգին . շատ ուշ հասած պիտի ըլլաք . Ամեն փոփոխութիւն է . հանգիստն էր ծաւալած է . մեր մօրը կիրքերը նոյն իսկ մեր բնութիւնը եղած են : Բայց և այնպէս ասանկ զօրութիւն մը որ միշտ մեր աչուքներուն առջին կը ներգործէ, ասանկ անփոփոխ սէր մը, ասանկ ստեղծիչ կամք մը, աշխարհիս վրայ մեր երջանկութեանը փափաքող մի միայն կամքը, ահա աշխարհիս սկիզբէն առանց առաջնորդութեան մնացած է . ինչու համար . առ ի չգոյէ լուսոյ և դաստիարակութեան :

Համառօտիւ ըսենք . վարժապետի մը համար տղայ մը ինչ է . տգէտ մը որ պիտի հրահանգուի : Իսկ մօր մը համար տղայ մը ինչ է . անձ մը կամ հոգի մը որ պիտի յօրինուի : Ազէկ ուսուցիչներ աղէկ աշակերտներ կը յօրինեն . միայն մայրերն են որ մարդ կ'ընեն : Մարցպաշտօնին բոլոր տարբերութիւնն յայտն է . և ասկէ կը հետեւի թէ տղաք կրթելու հոգը բոլորովին մարց կը վերաբերի . և եթէ մարդիկ ատ պաշտօնն անոնցմէ յափշտակած են, պատճառն աս է որ դաստիարակութիւնն ու ուսումն իրարու հետ շփոթած են . անանկ բաներ որոնք իրարմէ էապէս տարբեր են, և զանոնք իրարմէ զատել խիստ կարեւոր է : Բան, զի ուսումը կրնայ ընդհատուիլ, առանց վրտանգի մէկուն ձեռքէն ուրիշի մը ձեռք անցնիլ . բայց դաստիարակութիւնը մէկ կը տարէ ըլլալու է : Ով որ դաստիարակութիւնը կ'ընդմիջէ, կամ սկսելէն ետքը կը թողու,

կը թիւրէ և կ'աղաճողէ մանուկը . կամ որ աւելի ողբալին է՝ անկաա ճշմարտութեան համար անտարբեր կ'ըլէ :

Մեր տղոց դաստիարակն ալ ընտանիքէն դուրս չփնտռենք . բնութեան մեզի ցուցուցած դաստիարակը՝ ուրիշ դաստիարակ փնտռելու հոգէն մեզ կ'ազատէ . ե. մենք ան դաստիարակն ամեն տեղ կը գտնենք . այնպէս աղքատին խրճիթը՝ ինչպէս հարուստին պալատը . ան դաստիարակն ամեն տեղ մի և նոյն կատարելութիւններն ունի, և միև նոյն անձնանկրութեամբ գործելու պատրաստ է : Մատաղ մայրեր, մատաղ ամուսիններ, դաստիարակի խիստ տիպողը թող ձեզ չխրատուցանէ . ես ձեր վերայ վարժապետական ուսմունք, դաժան պարտաւորութիւններ դնել չեմ ուզեր . ես ձեզ երջանկութեան առաջնորդել կը խորհիմ . ձեր իրաւունքը, ձեր զօրութիւնը, ձեր անկախութիւնը՝ ձեզի իմացնել կ'ուզեմ . առաքինութեան և սիրոյ ճամբաներուն մէջ քալելու ձեզ հրաւիրելու համար՝ ահա ձեր ոտուքներուն առջին խոնարհած եմ . աշխարհիս խաղաղութիւնը, ընտանեաց կարգը, ձեր զաւկներուն փառքը և մարդկութեան երջանկութիւնը ձեռեկը խնդրեմ :

Աեթեամիտ ոգիներ . թերևս զիս պիտի բամբասեն թէ գիտուն կանայք յարուցացանել կ'ուզեմ . թող հանդարտ ըլլան, առ գրքին նպատակը, ինչպէս Մոնդէներ կ'ըսէ, «եռականն ու տրականը չեն» : Յիշողութեան վաստակը, ուսուցիչներու մեքենական անունները մէկդի թողլով կանայք կը հրաւիրեմ որ հոգւոյն շարժում տուող ան գերադոյն դաստիարակութեան պաշտօնը վրանին առնելով իրենց կոչումը կատարեն : Ես աս դաստիարակութեան տարրերը պիտի ծրագրեմ՝ անոր սկզբունքները պիտի դնեմ, անոր գիտունը պիտի երևան հանեմ, այնպէս որ անգամ մը ճամբան բացուելով՝ առանց ուրիշ ուսման, բայց միայն իրենց սրտին թելադրութեամբ՝ նոյն ճամբուն մէջ մտնել անոնց դիւրին ըլլայ : Բայց, ես ինքն ան ճամբուն մէջ մանելով կը կարօտիմ բննել ան կարողութիւնը որուն խրախոյս կուտամ : Մենք

լով իր որդին ալ ան վարդապետութեան մէջ սնոյց. բայց զօրաւոր սրտով և մշակեալ մօքով կնիկ մը ըլլալով խիստ մեծ խնամքով դաստիարակեց Հենրիկոսը և արդարեւ անիկա «Մեծ» յորջորջուելու արժանի ըրաւ:

Վաթսուն և ինը թագաւորներէն, կ'ըսէ Էմէ Մարգէն, մինակ երեքը ժողովուրդը սիրեց. ուրեմն միապետներէն շատ բիշերը ժողովուրդը կը սիրեն:

Լուի Ժ. Գ. ին մայրն էր Մարիամ Մէտիչեան: Հենրիկոս Գ. Գաղղիոյ թագաւոր-թոսքանայի մեծ դուքսին աղջիկը Մարիամ Մէտիչեան կամ Մարի օէ Մէտիչիս իրեն կնիկ ըրաւ 1573 ին, որմէ ծնաւ Լուի Ժ. Գ.: Մարիամ ամբարտաւան և յամա կնիկ մըն էր. իր ամուսնոյն Հենրիկոսի թշուառութեանն ու թերեւ մահուանն ալ պատճառ ըլլալէն ետքը՝ անոր ետեւ ալ իր որդւոյն ան աստիճան անտանելի եղաւ որ Գաղղիոյ մէջէն հալածուելով խեղճ ու թափառական եղած էր, և Գոլինիա քաղաքը 1642 ին մեծ կարօտութեան մէջ մեռաւ: Բայց Մարիամ, ինչպէս որ բոլոր Մէտիչները Ֆիօրենձայի մէջ, գեղարուեստներու պաշտպան էր: Իսկ Լուի Ժ. Գ. ին մայրն էր Աննա Աւստրիացին: Աննա Աւստրիացին փիլիսոփայ Գ. Սպինոյ թաղաւորին անգրանիկ դուստրն էր, 1615 ին Լուի Ժ. Գ. ին հետ ամուսնացաւ, և 1638 ին ամուսնութենէն 23 տարի ետքը, ծնաւ Լուի Ժ. Գ.: Աննա երկանը մեռնելէն ետքը որդւոյն անչափահասութեան ատենը, երբ կառավարութեան սանձն իր ձեռքն անցուց, բոլորովին անձնատուր եղաւ Գարտինալ Մազարէնին որ Սիկիլիացի մըն էր և Ռիշլիէօ Գարտինալէն ետքը Գաղղիոյ առաջին պաշտօնեայ եղաւ. բայց ժողովութիւնն ան աստիճան աւելցաւ որ Ֆրանս կոչուած քաղաքական պատերազմը ծագեցաւ: Ֆրանս կոչուեցաւ Գաղղիոյ մէջ ան քաղաքական պատերազմը որ Լուի Ժ. Գ. ին անչափահասութեան ատենը արքունեաց (այսինքն Աննա Աւստրիացւոյն Մազարէնի և ազնուականաց խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցաւ:

6. Գրականք կը կոչուին Հռովմայեցւոց պատմութեան մէջ երկու եղբարք՝ Տիբե-

րիոս և Կայրոս Սեփրոնիոս Գրակբոս, Սեփրոնիոս Գրակբոսի որդիքը, որոնք ժողովրդեան տրիբուն եղան, և իրենց ճարտարախօսութեամբն ու ժողովրդեան դատին ջերմ պաշտպան ըլլալովը նշանաւոր եղած են: Ասոնք իրենց մօրը, հռչակաւոր Կուռնեկիային, Ափրիկեցի Սկիպիոնին աղջկանը խնամքովն ու հսկողութեամբը դաստիարակուած էին:

7. Երկու գործէյները, Բիէր և Թոմա, Գաղղիոյ երեւելի թատերագուներէն են: Ասոնց բարոյական բնաւորուէր նայելով Էմէ մարգէն կ'ենթադրէ թէ ասոնց մայրն ալ Կուռնեկիային պէս կնիկ մը եղած ըլլալու է: Պառնաւ և Միրապոյն Գաղղիոյ նորագոյն պատմութիւնը գիտցողներուն ծանօթ ըլլալու են:

8. Քանզ երեւելի Գերմանացի փիլիսոփայ մըն է, ծնած 1724 ին, և մեռած 1804 ին: Բոլոր Գերմանացի փիլիսոփաներուն մէջ ամենէն երեւելին և ամենէն ընդունելին է:

Շատ փիլիսոփայական և գիտնական գործեր թողուցած է, որոնց երեւելիներն են. «Բննադատութիւն մաքուր բանականութեան», «Բնազանցական սկզբունք բարոյականի», «Բնազանցական սկզբունք իրաւանց», «Ճաշակ գեղեցկին», Ասոնց ամենն ալ Գաղղիէն թարգմանուած են: Քուզէն Գաղղիացի փիլիսոփան 1842 ին փիլիսոփայութիւն Բանդի անունով ութածալ հատոր մը հրատարակեց, ուր Քանզին փիլիսոփայութիւնը կը բացատրէ:

9. Քիւլիէ, անուանի Գաղղիացի բնագէտ մըն է, որ 1832 ին մեռաւ: Նոր նոր և երեւելի դիտողութիւններով բնական պատմութեան մէջ մեծ ծառայութիւն ըրաւ:

10. Էմէ Մարգէնին, Մեր դարուն երկու մեծ բերթողներն ըսածը՝ Լամարթին և Լորո Պայրն է: Էմէ Մարգէնին Լորո Պայրնի լրայ ըրած գատողութիւնը խիստ է, թէ պէտ արդարեւ Լորո Պայրն մեծամեծ ձիւքերուն հետ՝ մեծամեծ թերութիւններ ալ ունի:

Լորո Պայրն անուանի Անգղիացի բանաստեղծ է. 1767 ին Տուվրը ծնաւ ու 1824 ին Յունաստան Միսոլոնկի քաղաքը մեռաւ: Մատաղ հասակին մէջ հայրը կորսնցնելով

այս առթիւ սա խորհրդածութիւնն ընենք . առանց Ունիացւոց պաշտպան կամ հակառակօրդ հանդիսանալու :

Եղեւութեան էական մասն է Պէշէնի ու Գէթմանի մէջի եղեւնական ու վայրենի կռիւը և յիրաւի Գէթմանի այդ ծագած եղելութիւնն հասցընող չարագործը մէկ գատաստանի մէջ չկրնար արդարանալ բայց գիտել հարկ էր որ « պատժապարտն օրինօք պատուհասին » օրէնքը կը պատժէ չարագործը և ոչ թէ ուրիշ շարագործ ինչ :

Գէթման, պէշէն, ալապաշ, Աւշար և բոլոր շրջակայ բնակիչք, գրեթէ միևնոյն բարքն ունին և միևնոյն զգացմանց տէր են, այսինքն դիւրագրգիռ և վրիժառու . բայց պէտք է գիտնալ որ ոչ թէ լրագրի մը զուրցածին պէս մէկ հաւկիթի հաճար մէկզմէկ սպաննող՝ այլ փոքր անիրաւունք մ'ալ չեն կրնար տանիլ . այսինքն ոչ իրենք այլոցը կողմէն յափտակել և ոչ ալ կը համբերեն որ այլք իրենցը յափշտակեն : Եւ ասիկայ անհրաժեշտ է : Երբ լսուած է թէ Ռէշիպցի և կամ շրջակայ հայք՝ այս ինչ երկրին ասպատակութեան ելած են կամ այն ինչ երկրէ Բալան բերած են . բայց աս իրաւ է որ զիրենք հարստահարելու կարգուած քրտերու և խառնակրօնից դէմ քաջութեամբ մարտնչելու և իրենց սեպհականութիւններն արութեամբ պաշտպանած են : Եւ այս նպատակաւ է որ 30 տարի յառաջ 38 հազար դահեկան տարուէ տարի հարկի յանձնառութիւն բրած են որպէս զի Աւշարներէն, Բուրտերէն, Գօզսններէն ազատ ու անկախ մնան այլ աւանդ . չէին կարծէր խեղճերը որ օր մը ասպընջական նողայլէրը աւելի ահաւորագոյն թշնամիներ պիտի ըլլային իրենց . . . Խեղճ հայերն ողայլներու չափ վարկուծի չէք ստացեր Օսմանեան բարձր կառավարութեան տուին, որ այդպիսի բարբարոսներուն անգամ ստակ՝ երկիր շնորհուեցաւ, և դուք որ 4 դարէ ի վեր Օսմանեան բարձր իշխանութեան ապաւինելու ապաստաններ էք, միակ պահպանութեան մը ակնկալութեամբ . այլ որդ և ոչ ձեր հայրենի կրօնք անգամ բարձրակ պաշտելու արտօնութիւնը ունիք . ձենէ մէկ յանցաւոր մը, եթէ

պատահի, միայն յանցաւորը պատժուելով չի շատացուիր այլ եկեղեցիները կը կողոպտուի և յաւար կառնուի . հայ սրբուհի անօթները ոտից կոխան պղծուելուն անկարելի ու անտարբեր աչօք հանդիսատես կ'ըլլայ այնպիսի անձ մը՝ որ Օսմանեան բարձր ինքնակալին օրէնքներուն հաւատարիմ վրէժխնդիրը պէտքէր հանդիսանալ . . բաւ է . . Խեղճ՝ ունեցիք դուք առ անձ պաղատելու՝ առ արեւակիցս կը դիմէք, որոնց թերեւ իրենց եկեղեցիներն ունէ մէջ տարապարտ գոհեալ աղածի մանկանց և նահատակաց և ոչ վերջին հարկ սգոյ կատարելու զգացմունքն է մնացած : Ի՞նչ միթէ քան զքուրտսնուազ բարբարոս կ'ենթադրէք զմեզ : Այնպէս կարծէք թէ ձեզ հաւածողները օտարապաղք են . չէ չէ եղբարք . Հայն զհայը սիրտի հալածէ . այնպէս վճռուած է : Կեցիք մենք սահմանադրականութեան՝ անդրասահմանադրականութեան . Խաւարեալի՝ Լուսաւորեալի՝, կղերի՝ վարդապետի, հին վարչութեան՝ նոր վարչութեան վեճերը լընցընենք, կեցիք կեցիք մեր վրէժներն առնուին՝ մեր ոխերը հատուցուին՝ անկէ վերջը, անկէ վերջը, է՛հ թերեւս բնաջինջ ըլլալու ինչ կողպակսի . . . Ա՛ճ իմ, աստուած իմ . եթէ Հայոց բազմը հայոց ճակատագիրը՝ բնաջինջ ըլլալ էր, բու հզօր բազկիդ ինչ անկարելիութիւն կար հինգ դար առաջ սոյնը գործելու . . . Այլ ոչ . Ա՛ճ գթութեան ես դու տէր, ապա ուրեմն տուր՝ տուր՝ անզօր գրչիս զօրութի որ կարենայ ամեն Հայ սրտի թափանցել . չիկնեցնել զիրենք իրենց կամապաշտ կրքերուն վրայ . . . :

Հայեր ամօթ են մեզի . ամեն ազգաց ծաղր ու ծանակ եղանք մնացինք . ալ դադարին վէրք և կռիւք՝ Աղաներ՝ Ամիրաներ Եպիսկոպոսներ՝ Եպիսկոպոսապետներ, քահանաներ՝ վարդապետներ . Ինչ վհատի տարտամբ էք . ոչ ապաքէն արի հայկազանց դժբաղդ սերունդին մնացորդն ենք ու մի կ'սպասենք . միթէ հրէից պէս մեզի ալ մեծիւ պիտի գոյ որպէս զի պառակտեալ ու զայրացեալ անհատները հաշտեցնէ : Արդեր, հօտին Բրիստօսի քաջ հովութիւնն անէ . ամեն մարդ իր փողն հնչեցնելով ինչո՞ւ

ները դղողեց, երկինք երկիր միատեղ խառնեց. այս շփոթութեանս մէջ տեսնելու էր մեր սիրահար պատանին բայց պատուհանին մէջ կեցողը անշարժ էր:

Պատանին «համբերե՛նք» ըսաւ ու կեցաւ:

Սոսկալի քամիի հարուած մ'ալ փչեց. վայրկեան մը ամեն բան աչքէս ծածկուեցաւ. . . աղուկի մը լսեցի. . . ահ. . . պատուհանը կեցողը վար ինկաւ. . . սիրահար պատանին ինչո՞ւ կը փախչի՞մ իբրեւ թէ ամօթով լցուած ըլլայիր. . . խնդանք թէ լանք. . .

Ընշարժ պատուհանը կեցողն՝ որ վերջը վար ինկաւ. . . ահ ըսեմ չէ նէ չըսեմ. . . կ'ահնաւ կոր՝ բայց ըսեմ, ծաղկի թաղար (սախտի) մըն էր՝ սիրելի ընթերցող. . .

Խեղճ երիտասարդ՝ քանիներ քեզի պէս օրիորդ կարծելով ծաղկի թաղարներ պաշտած են արդեօք: Թ. Թ.

ԳՈՒԼԻԷԼՄՈՍ ԹԵԼ

ՔԻՊՍՍՆՈՒԹԻՒՆ ՓԼՕՐԻԱՆԻ ԳԱՂԱՍՑԻՈՅ

Թ. ԱՐԳ. ՄԱՆԵԱԼ

Ի. Պ. Մ. Ճանճեանի

Ըստ գրքոյիս, որ Արգոյ Մ. Ճանճեան գրասէր բարեկամ մը թարգմանած է, բարոյամէտներու մէջ նախապատիւ՝ և խիստ հանճարեղ նպատակաւ յօրինուած է հեղինակէն. թարգմանիչը կենդանի իմաստը հայեցի բառիւք ներկայացուցած է. ուստի և ճաշակ մը տալու համար ահա թելին՝ իր հայրենեացը ազատարարն հանդիսանալէն վերջը՝ ըսած մէկ յորդորը դնենք՝ որով թէ հեղինակին և թէ աշխոյժ թարգմանչին ոգին իմացնենք:

«Բաղաբացիք, ազատ էք դուք. բայց թերեւս այս թանկագին ազատութեան պահանջութիւնը՝ յաղթելէն աւելի դժուար է: Առաջնոյն համար՝ քաջութիւնը բաւական է. իսկ երկրորդը՝ խիստ, անաչառ և անփոփոխ առաքինութեանց կարօտ: () Գոյշ կացէք յաղթութեան արբեցութենէն. զգուշացէք մանաւանդ անարգ պաշտօն մը մատուցանելէ՝ ձեր առաջնորդացը:

Արգէն սկսեր էք մեզ ձեզի իշխան ընտրելու վրայ խօսիլ. մինչդեռ ես իբրեւ միակ վարձատրութիւն աշխատանացս, բոլոր սրտանց կը փափաքիմ պարզ զինուոր ըլլալու այն հաւասարութեան մէջ մրտնել, որ քաղցր ու անարատ հրապոյր մըն է հասարակապետութիւն սիրող սրտերու: Հասարակապետութեան մը մէջ, բարեկամք, ամենքնիս ալ սխտանի եմք: Վայ այն մարդուն որ ինքզինքը անհրաժեշտ հարկաւոր կը կարծէ. վայ այն ժողովրդեանը՝ որ իւր այս խորհրդոյը համար չի պատժեր զինքը:

Ժողովուրդէք, որ իմաստուն մտածմունքներով կարենաք կշռել ձեր օգուտն ու նոր բռնելիք դրութիւննիդ. թող ամեն մարդ ազատ ըլլայ, հայրենեացը օգտակար կարծած նիւթերուն վրայ խորհիլ: Խօսիլ և խորհրդակցիլ ըստ օրինաց. թող այս արտօնութիւնը շնորհուի այն ամեն քաղաքացոյ որ իրենց կենաց քաններսորդ տարիի թեւակոխած են: Մէկը հայրենեաց սէրը ճանչցածին պէս, իրաւունք ունի իւր կարողութենէն ու մտքին հանճարէն համար տալ անոր:

Երակոյտ մը կազմեցէք, ու թող այն մեր նախահայրներէն պատուեալ հին անունը՝ կրկնապատիկ պատուով մեզմէ. խորհուրդ ընդունի և խորհրդատու ըլլայ: Օրէնքներ հաստատեցէք, առանց օրինաց ինչ կրնայ ըլլալ վերջերնիդ: Ազատուիր, իմաստուն օրինաց գերի ըլլալն է. չըլլայ թէ վարքերնիդ փոխէք, մանաւանդ ջանացէք աւելի անաչառ ըլլալու. առանց առաքինութեան ազատութիւն չըլլար. հասարակապետութիւն սիրողը՝ ինքզինքը այս անուամբ հրեշտակաց և մարդկան մէջ տեղը դասած է. թող ուրեմն զինքը չըրջապատող մարդոցմէ գերազանց ու փսեմ ըլլայ. և այլն: